

Citatul precedent acumula întreaga ideologie a impunerii comunismului prin Armata Roșie, care, cu un bocanc îi alunga pe naziști, iar cu celălalt se ocupa de curățarea spațiului public. Eufemismele precizau că lupta câștigătoare împotriva fascismului și împotriva aliaților acestuia le conferea învingătorilor dreptul să-și stabilească punctele strategice pe harta lumii. Mesajul subliminal transmis către toate canalele ar fi fost că arma câștigătorului amenință pacea pentru care descărcase cauze până atunci.

Or, în România, unde, între septembrie 1940 și august 1944, s-au aplicat metode hitleriste, dictatura militară exercitată de Ion Antonescu – susținută, între 14 septembrie 1940 și 21 ianuarie 1941, de către Garda de Fier – a fost supusă unei reevaluări complete de către propaganda comunistă, fiind transformată într-un exemplu nefast de colaborare secretă între partidele dizolvate de Carol al II-lea în 1938 și cel auto-intitulat Conducătorul Statului. Numai că această cooperare a fost interpretată ca un suicid de către stânga românească radicală. Lozincile revoluționare, menite să abată țara din dezvoltarea organică, au fost preluate, într-o tonalitate molcomă și de G. Călinescu, întâi ca partizan al U.P. (1944-1945), apoi ca membru în B.E. al P.N.P. (1946-1947). Fiind un subiect vast, care nu ține exclusiv de atitudinea lui G. Călinescu, în raport cu politicile executate de U.P. și de P.N.P. și/ sau cu directivele P.C.R., am configurat un tablou mai larg al problemelor ridicate de presă în ultima fază a monarhiei constituționale în România, urmând să detaliez, în capitolul următor, câteva coordonate ale aparatului de propagandă penepist (B.E., Secția de Presă și Documentare, oficiosul *Națiunea*, *Buletinul P.N.P.*), ilustrat de G. Călinescu și de alți gazetari și de membri.

Scriitorul a țesut, sub covor, un fir roșu director, în funcție de care a stabilit mersul general al lucrurilor și prioritățile diferitelor momente. Ca atare, a transferat și ideea de ruptură cu tradiția democratică, ocărâtă pentru defecte de mare burgheză (i.e. lăncezeala, indiferența, mizantropia, izolarea). Îl avantaja, în crearea efectului de *trompe l'oeil*, și vârsta biologică a celor care conduceau partidele denumite peiorativ „istorice”. Bazându-se, în opinia lui, fie pe structuri dinastice¹, fie de castă, având clientele aferente, liberalii și țărăniștii se îndreptau spre groapă, stingându-se ca familiile scăpătate, tarate psihogenetic, din romanele realiste din secolul al XIX-lea. Astfel s-ar fi împlinit și rosturile divinității, și cele ale biologiei, într-o armonizare a proniei cu materialismul. Vechimea înceta să aibă tangențe cu noblețea, ci era semnalul degenerescenței societății românești, care, pentru a-și reveni, trebuia să-i trimită la periferie pe constructorii României moderne interbelice:

cruzimii: o istorie a Securității (1948-1964), Iași, Editura Polirom, 2008, cap. I, pp. 40-46.

1. Vezi G. Călinescu, „Partidul Brătianu”, în *Națiunea*, anul I, nr. 5, 24 martie 1946, p. 1, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, vol. V, p. 754.

„Ne-am obișnuit cu Maniu și Brătianu. Foarte frumos, îți răspund, obișnuința e a doua natură, dar vin împrejurările că, cu toată omeneasca simpatie, ne luăm rămas bun de la anume oameni și ne îndreptăm spre alții. Legile universului nu le-am făcut noi, ci Dumnezeu. Dorim tuturor viață lungă, vei admite totuși că vine o vârstă când omul se cade să se odihnească și să dea pas altora mai tineri. Când un funcționar de stat, oricât de meritos, împlinește o anume vârstă, ce face statul?

– Îl felicită și-l pensionează.

– Prea bine. Și în politică oamenii prea bătrâni trebuiesc scoși la pensie”¹.

G. Călinescu nu-i osândește pe cei doi oponenți ai P.N.P., lăsând pe seama timpului curățarea relicvelor. Poate că nici nu i-ar fi trecut prin minte atunci – în dricul verii lui 1946 – că Maniu și C.I.C. Brătianu nu vor fi îngropați însoțiți de cortegiu, fiind aruncați în neant, fără a fi depuși într-un mormânt, care să le fie monument al amintirii. Astfel de interpretări blânde ale ravagiilor istoriei marxist-leniniste erau însă recuperate, de istoriografia regimului, în sensul adeverit de represiunea criminală, ca și cum G. Călinescu ar fi anticipat evenimentele întemeietoare ale socialismului în România. Nu mai conta dacă, prin militantismul său, criticul se lega doar de presupusa necesitate ca partidele „istorice” să se stingă sau, în subsidiar, se gândea și la pedepsirea politicianilor care le dădeau fizionomiile caracteristice. Indiferent dacă editorialistul se situa în tabăra celor care doreau stârpirea ideii de partid burghez și cruțarea oamenilor, acordându-li-se posibilitatea reeducării partinice, este evident că poziția lui mergea în direcția limitării pluralismului, ajungând, în 1948, să salute, ca fiecare cetățean responsabil al țării, calitatea P.M.R. de „forță conducătoare” (chestiune pe care o vom aprofunda în altă secțiune):

„Ce mai pot ele spera, în viitorul imediat? Politicește și biologicește, cariera sus-numitelor partide în forma de azi e încheiată, rămâne deschisă doar problema orientării și regroupării membrilor lor desfăcuți din organismele moarte de azi”².

Ar fi deplasat să catalogăm tonul ponderat – mai degrabă insinuant și evaziv – ca mostră de rectitudine morală sau de grijă pentru traseul ideologic al unor cetățeni într-un stat definit prin politizarea integrală. Totuși, dacă ne gândim la P.N.P., cunoaștem că până și membrii B.E. se îndoiau de pregătirea doctrinară a păturilor mijlocii. De aceea, între

1. Idem, „Pensionarii politici”, în *Națiunea*, anul I, nr. 99, 21 iulie 1946, p. 1, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, vol VI, p. 39.

2. Idem, „Solidaritate”, în *Națiunea*, anul II, nr. 268, 14 februarie 1947, p. 1, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, vol VI, p. 359.

1946 și 1949, G. Călinescu, G. Vlădescu-Răcoasa, P. Constantinescu-Iași, M.I. Dragomirescu au exprimat, în varii ocazii, necesitatea „orientării juste” a intelectualilor, a comercianților, a meseriașilor și a micilor industriști, categorii care s-ar fi făcut vinovate pentru răspândirea fascismului în România. În duelurile gazetărești, G. Călinescu făcea doi pași, lovea o dată și, la asaltul următor, tăia aerul sau provoca o mică jăluitură a arcadei, pentru a se retrage și a încerca să pară binevoitor cu oamenii îmbătrâniți și depășiți. Comportamentul lui față de „istorici”, semăna cu serviciile unui brancardier la azil. Îi căra iute în targă pe pacienți, scuzându-se că-i zgâlțâie, dar că procedează astfel, ca să-i cruțe de suplicii. Tot mutându-i dintr-un salon într-altul, criticul îi va urmări până când „democrația populară” le-a stabilit sorocul să-și dea obștescul sfârșit. Mila – sinceră ori simulată – a atâtor articole era, la G. Călinescu, un defect mic-burghez, neglijabil. A predominat, în scurgerea anilor, predispoziția lui spre progresism:

„Om al vremii sale, participant activ la dezbaterile și rezolvarea problemelor complexe care se ridicau în fața țării, G. Călinescu a dovedit în scrieri un optimism robust, bazat pe înțelegerea legităților istorice”¹.

Nu e o întâmplare că publicistul se raporta la partide ca la niște așezăminte similare cu regalitatea, fiind cunoscut devotamentul său pentru această pavază suprapolitică². Scriitorul va polemiza cu P.N.Ț. (în special) și P.N.L., în numele regalității, dar mai ales în numele P.N.P., și chiar al P.C.R., pe tema loialității față de monarhie în anul 1946, ca urmare a programului electoral al partidului din care făcea parte și al suprastructurii – B.P.D – care-l anexase în vederea alegerilor din același an. Disputa cu „istoricii”, dusă în direcția anterioară, avea menirea de a-i ponegi și de a confisca susținerea publicului prin intermediul înaltei stime de care se bucura regele Mihai I. Într-o altă secvență, vom expune câteva zone de conflict ale campaniei electorale din 1946. Deocamdată, să remarcăm că, la Congresul U.P. din 10-12 ianuarie 1946, când organizația s-a dizolvat, fiind înlocuită de P.N.P., primul fundament al păcălirii electoratului era scoaterea în relief a principiului monarhiei constituționale. În prima zi a dezbaterilor, derulate în Sala „Dalles”, după ce dr. D. Bagdasar a rostit salutul de bun-venit, iar C. Borănescu-Lahovary a propus prezidiul activ al întrunirii, sub conducerea lui Andrei Oțetea, rectorul Universității din Iași, acesta din urmă, citind o scrisoare de adeziune din partea lui Mitiță Constantinescu, al patrulea vorbitor, așadar, un colaborator cu greutate, era tocmai G. Călinescu, din al cărui

1. Gheorghe Matei, Gheorghe Țuțui, *art. cit.*, în *op. cit.*, p. 17.

2. Vezi articolele „Nihil sine Deo, nihil sine Rege”, în *Jurnalul literar*, nr. 19, 7 mai 1939 și „Regele” în *Revista Fundațiilor Regale*, anul VII, nr. 6, 1 iunie 1940, pp. 543-548.

discurs spicuim o șarjă la adresa liberalilor și a țărăniștilor, bănuți de fățarnicie în proliferarea unor formule ceremonioase:

„Am văzut persoane, am văzut și auzit persoane care strigau cu oarecare semnificație: «Regele și Patria!» ei bine și noi spunem: «Trăiască Regele! Trăiască Patria!» și noi suntem români”¹.

*

Însă, până la continuarea filmului referitor la prădarea temei regaliste în propaganda electorală, să ne întoarcem puțin la cadrele în care G. Călinescu a intrat, după 23 August 1944, în ziaristica de atitudine politică. Genericul „antifascist” și „antihitlerist”, asupra căruia am prezentat câteva date în capitolul precedent, a fost deturnat de către comuniști. Mareșalul Antonescu și partidele care, în durata interbelică, participaseră la guvernare erau zgâlțâite în aceeași barcă. Fostul Conducător al Statului fusese aruncat peste bord, prin concursul lui Maniu și al lui Dinu Brătianu. Rămăseseră cei doi, după 23 August 1944, Miniștri de Stat fără portofolii în Cabinetul Constantin Sănătescu, sub protectoratul B.N.D. Împotriva lor, comuniștii promovau suspiciunea că epurația legionarilor și a profasciștilor risca să sufere bruiaje, dacă în comisiile de verificare rămăneau oameni ai țărăniștilor și ai liberalilor. Tirul a pornit în rafale asupra „Sfinxului de la Bădăcin”, scos principal răspunzător al eșecurilor, cu toate că, așa cum am punctat mai sus, P.C.d.R., prin voci autorizate, dar anonime, îl învinovătea și pe Lucrețiu Pătrășcanu de pactizare:

„Actul de la 23 August îl pune în afară de orice discuțiune. Dacă am insistat asupra faptului în sine e pentru a scoate în relief inconștiența și gradul de absurditate al acelor cari voiesc să realizeze ceea ce s-ar chema simplu, o apărare prin analogie.

Acuzând stupid pe Iuliu Maniu de fascism ei își închipuie că li se poate diminua propria lor chochetărie sau colaborare cu fascisto-hitlerismul.

Sistemul e vechi și procedura cunoscută.

1. ANIC, Fond „P.N.P.”, Gh. Călinescu [salutul în numele presei adresat Congresului U.P.], 10 ianuarie 1946, dactilogramă, R 1365, c. 0020. Vezi și ANIC, Fond „U.P.”, R 212, c. 00032 (dubletul). Vezi ANEXA 4. G. Călinescu se specializase în denunțarea frazeologiei „lozincarde”, repetând, în cheie cinstită, din punctul său de vedere, vorbările adversarilor politici încă din 1944: „Tineretul liberal clamează entuziast în săli bine încălzite: «Trăiască armata română!» Să trăiască! – zicem și noi. Burghezimea strigă: «Trăiască armata română», dar o trimite să moară” („Tineretul liberal”, în *Tribuna poporului*, anul I, nr. 71, 25 noiembrie 1944, p. 1, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, vol. V, p. 406).

Vântul calomniei poate bate cât de tare, stejarul tot stejar rămâne în mijlocul oricăror furtuni. Din drumul său, Iuliu Maniu nu se va abate, oricât pezevenghii de toate nuanțele și de toate soiurile îl vor împroșca cu injurii.

Aceștia totuși trebuie să-și amintească, în puținele clipe de conștiință rămase nemânjite – dacă le au – că acela care și-a întemeiat viața și activitatea pe morală, pe lege și pe dreptate nicidecum nu va ieși înfrânt”¹.

Tradiția îi convingea de inutilitatea unei discuții ample cu Partidul Comunist, adoptând un punct de vedere pe care liberalii îl îmbrățișaseră prin Ion Zureșcu (vezi *supra*, art. „Cine poartă răspunderea?”). Proptirea într-un electorat consecvent diminua temerile. Îi putem cu greu blama pe „istorici” pentru că ar fi dat prea mare semnificație unor împunsături făcute de tântări. *Aquila non capit muscas*. Ion Livianu admonesta indecența unui dialog cu indivizi cărora nu merită să li se dea atenție, pentru că nu cunosc regulile de bună-cuviință. Mai avea până să-și dea seama că nu se derula un conflict democratic, ci un asediu contra tuturor cetățenilor care s-ar fi orientat spre figura tutelară a lui Iuliu Maniu. Se coagula, conform planurilor de cucerire comunistă, „flagelul” denumit „manism”. Liderul țărănist ar fi constituit ultimul bastion ridicat pentru cinstirea cultului falșilor eroi. Înaltul demnitar ajunsese, în oglida ciobită a comuștilor, un impostor. Membrii partidului său nu vor mai fi apelați ca țărăniști – fiindcă titulatura le va fi uzurpată de aripa desprinsă sub președinția lui Anton Alexandrescu. Așa vor păți și liberalii lui C.I.C. Brătianu, tratați drept „diniști”, adică adepți ai unui lider opac la schimbările comuniste.

În campania antimanistă, echivalată abuziv cu cea antifascistă și antireacționară, G. Călinescu a utilizat în câteva rânduri apropierea de Garda de Fier a formațiunii conduse de Iuliu Maniu, înfierând-o ca degradare morală și politică și, mai grav, ca pe o trădare a comilitonilor uciși de actualii parteneri. Recurgând la un dialog imaginar, criticul profera indirect blesteme, prin vocea fantomei unui fost înalt demnitar și economist:

„– Ai mei n-au putut să mă uite, căci sunt Virgil Madgearu. Îi cred preocupați de datoria de a pedepsi just pe chinătorii mei. Dar ce sunt acele candelabre aprinse și acele strigăte de bucurie? Cine sunt tinerii cu tunică verde pe sub haină pe care-i îmbrățișează voios vechii mei frați de luptă?

– Sunt legionarii, am răspuns, pe care partidul tău îi primește ca să uite orice vrăjmășie trecută”².

1. Ion Livianu, „Iuliu Maniu... fascistul?”, în *Dreptatea*, seria a 2-a, anul I, nr. 46, miercuri, 18 octombrie 1944, p. 1.
2. „Am visat pe Virgil Madgearu”, în *Tribuna poporului*, anul I, nr. 39, 23 octombrie 1944, p. 1, apud *Opere. Publicistică*, vol. V, p. 374.

Ar fi nepotrivit să-i scuzăm pe țărăniști că procedaseră, după 23 August 1944, așa cum relatează G. Călinescu. Însă am nesocoti adevărul, dacă am lăsa sub tăcere faptul că legionarii au fost primiți, cu trieri, și în P.C.d.R., cu promisiunea iertării de pedepse, profitând de pe urma trezirii unui acut sentiment de implicare politică, după ce, mai bine de trei ani, stătuseră în ilegalitate. De fapt, după 23 August 1944, partidele se reconstruiau ideologic și numeric. Țărăniștii, bunăoară, oscilau între stânga și dreapta, fiind supuși presiunilor, deopotrivă de socialiști și de comuniști. În paralel cu acest efort de strângere a rândurilor, s-a produs un proces de inventare a disidențelor, așa cum am precizat mai sus. Numai că, în vâltoarea generată de P.C.d.R., rafalele s-au întetit asupra partidelor „istorice”. Pentru a le face mai credibile, s-au scos de la naftalină și documentele, decupate din ziare, despre inconsecvențele lui C.I.C. Brătianu și ale lui I. Maniu, legate de Mareșalul Antonescu, respectiv de Mișcarea Legionară¹. Până să atingă asemenea cote ale prestidigitației, cu pasaje furnizate, probabil, de către Secția de Presă și Documentare a P.N.P., G. Călinescu a acționat, pornind din toamna lui 1944, pe două linii. Pe de o parte, a apărut așa-zisele note democratice ale F.N.D. și ale F.U.M., muștrând cu severitate partidele care nu răspundeau apelurilor publice pentru lărgirea coaliției de guvernământ (27.09.1944 și 7.10.1944 în *Scânteia*) și a solidarității pe care anumite grupuri, dirijate de P.C.d.R., o arătasera în câteva întruniri, supralicitate sub raportul participării și al impactului (în special aceea de la ANEF, 8.10.1944). Pe de altă parte, G. Călinescu a hărțuit P.N.Ț. și P.N.L. prin fiziologii, portrete și reacții politice, prin care încerca să demonstreze caracterul vetust al acestora. În cele ce urmează, vom oferi câteva ipoteze.

III.1. Democrație reală vs democrație formală

În nișă propagandistică profenedistă se înscrie G. Călinescu, ale cărui comentarii, din *Tribuna poporului*, decurg începând cu 8 octombrie 1944 (art. „Cărturarii”²), exact la o zi după ce *Scânteia* anunțase plasarea Platformei sub sigla F.U.M. și după manifestația de la ANEF, unde U.P. își clama locul fruntaș în ilegalitate și, în consecință, dreptul inalienabil de a pune umărul la democratizarea României. Să ne reamintim următoarele coordonate. G. Călinescu nu era membru P.C.d.R. Poate că se încadraseră în U.P., deși datele nu ne îndrumă spre această informație. În loc să asistăm la aprecieri și la osanale venite din presa partinică,

1. Vezi G. Călinescu, „Proteu”, în *Națiunea*, anul I, nr. 106, 29 iulie 1946, p. 1, apud. *Opere. Publicistică*, vol. VI, pp. 57-58.
2. *Tribuna poporului*, anul I, nr. 24, 8 octombrie 1944, pp. 1, 2, apud G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, vol. V, pp. 355-358.